

Fig. 1. Krønge. Ydre, set fra sydøst,

Aa. RI. 1944

KRØNGE KIRKE

FUGLSE HERRED

Kirken, der efter den lokale tradition fra først i 1700'rne i katolsk tid havde været kviet til *S. Peder*¹, men efter J. Friis til *Vor Frue*², er siden 1635 *anneks* til Fuglse³. Den havde efter reformationen været annekeret Bursø og var såvel 1531⁴ som 1555⁵ beordret »tillukket«, et påbud, som gentoges 1577⁶, men blev ophævet 1579 på foranledning af Morten Venstermand⁶, der 1575 havde erhvervet Krøngegaard og Krønge birk⁷. Hans forsøg på også at tiltage sig kaldsretten til kirken strandede på dronning Sophies modstand⁸. Kirken, om hvis ejerforhold i middelalderen intet er oplyst, hørte altså efter reformationen under kronen og Aalholm slot, blandt hvis lensmænd var Jost Frederik von Pappenheim (sml. albertavle s. 745, prædikestol s. 748 og ÷klokke s. 750), indtil den 1689 blev tilskødet den senere stiftamtmand Henning Ulrich von Lützwow⁹, der som nævnt under hovedkirken (s. 715) omtrent samtidig havde erhvervet Søholt, under hvilken hovedgaard kirken forblev, til den overgik til selveje 1. januar 1915.

Den lokale tradition vidste i begyndelsen af 1700'rne at fortælle om valfart til kirken i den katolske tid og om tidligere gjorde fund af frakastede krykker¹, men der nævnes intet om den *Krykketilde*, der efter Rhode¹⁰ og J. Friis² fandtes nær kirken og i ældre tider skal have haft stor søgning.

Kirken ligger på en hævning midt i byen. Kirkegården omgives af træstakit med en stor låge mod syd.

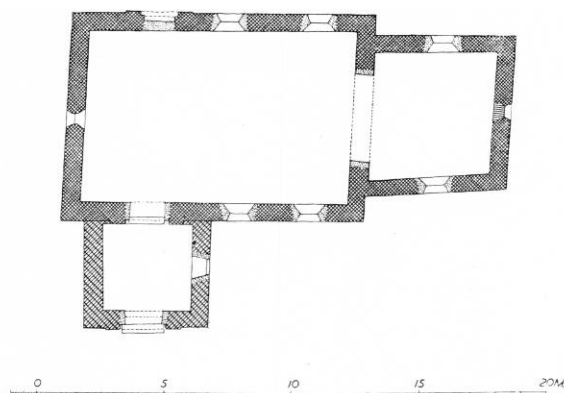

Fig. 2. Krønge. Plan. 1:300. Målt af Grethe Meyer 1944.

Kirken består af romansk kor og skib og senromansk våbenhus, alt af munkesten i munkeforbandt med mange sorte bindere og en del petringer. På kirkegården har tidligere stået en klokkestabel.

Den romanske kirke er en meget enkel bygning uden hjørnepilastre og gavlkonsoller og kun med en sparsom udsmykning af savskifter. Soklen, der kun er gammel på et stykke af korgavlen, består af en simpel skråkant. Koret er bygget samtidigt med skibet og har mod sædvane samme højde som dette. Dele af korets undermure hælder stærkt indad. Korgavlen har et højtsiddende, blændet, romansk vindue med vulstsålbænk, som ikke har været støttet af rundstav; vinduets helstens stik har omløbende savskifte af meget skæve, modvendte tænder mellem to løberskifter af krumme sten. Derover er gavlen glat med undtagelse af et kort savskifte under en lille, bred korsblænding helt i toppen. Gavlkammene med savskifter, top- og fodtinder med munketegl er nye. Vinduerne i korets langmure har stik som østgavlens, men smigene er moderne udvidede; under den moderne gesims ligger to skæve savskifter.

Skibets østgavl er glat med moderne kamme som korets. På skibets sydside sidder et 3—5 cm portalfremspring, der når helt op til murlægten. Den stadig i brug værende, men omdannede dør har helstens rundbue med omløbende løberskifte. Indvendig spærstik. De to vinduer er som korets. Gesimsen består af to ikke fremspringende, skæve savskifter, hvorover et løberskifte bærer murlægten. De fremstikkende bjælkeender har båret sugfjæl. Nordsidens portalfremspring er som sydsidens. Den tilmurede døråbning har halvtstens stik med løberskifte af krumme sten; anden fals har lille rundhjørne og i vederlaget og ved soklen, det sidste sted moderne, overgangsprofil til retkant. løvrigt er nordsiden som sydsiden. Vestgavlen har et lille, højtsiddende romansk vindue, der endnu er i brug. Vinduet har helstens stik med krumt løberskifte og pudset bueunderside. Over vinduet sidder et stort, nyere glamhul med profileret for-

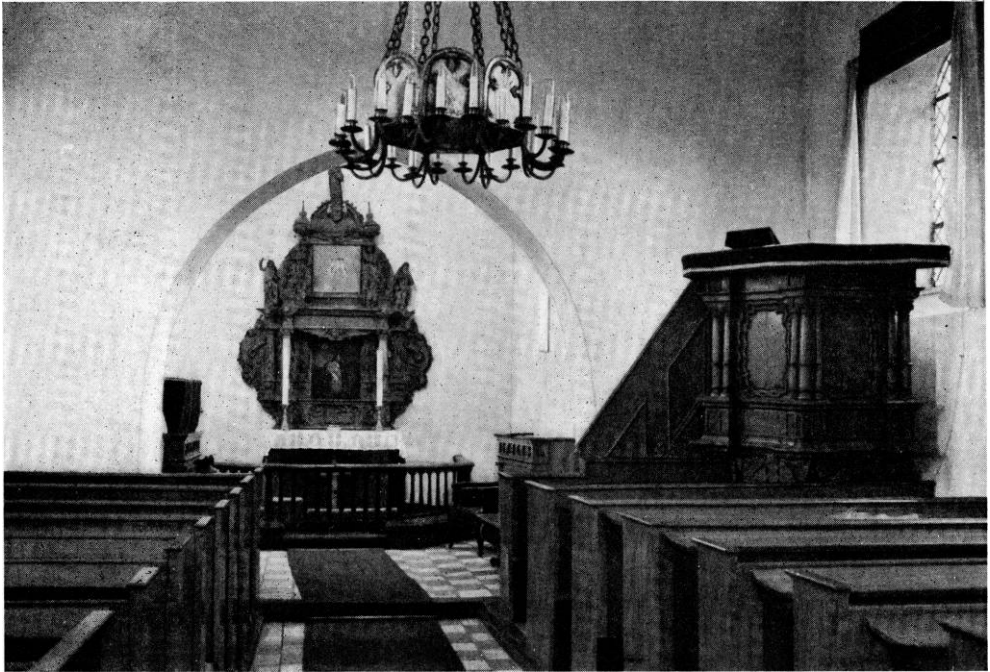

Fig. 3. Krønge. Indre, set mod øst.

E. Skov 1951

dakning. I gavltoppen sidder et tandsnit med koniske, afrundede, rulskeftestil-lede tænder; derover to savskifter. Gavlkammen med savskifter og tinder er ny.

Det indre viser ingen romanske detaljer; korbuen er omdannet i spidsbuet form, og vægge og lofter er glatpudsede.

Våbenhuset er ikke meget yngre end kirken. Det har skråkantsokkel som denne, men lavere liggende og overalt ny. I sydsiden sidder et moderne, rundt vindue. Indgangen i syd har et 5 cm portalfremspring, der foroven er vandret afsluttet med to moderne, udkragede skifter. Den brede, rundbuede døråbning har halvstens stik og omløbende løberskifte af lige sten. De yderste false har på hjørnet en slank, halvrund stav, hvis vederlagssten har trekantkapitæl. De øvrige false er moderne omdannede. Indvendig sidder døren under spærstik. Gavlen har udvendig på hver side af portalfremspringet et kort savskifte, iøvrigt er gavlen glat og har fornyede kamme som kirkens. Våbenhusets indre er nu glatpudset; kalkning på kirkemuren viser, at det tidligere har stået med åben tagstol.

Tagværkerne er overalt af gammel eg. Koret har skrå spærstivere, dobbelte hanebånd og lange kryds, der i det østre fag forneden er bladet på spæret lige over skråstiveren, men i de øvrige fag går ned i bjælken. Nummereret fra øst med øksehugne streger. Det sydvestre spær er et genanvendt tømmerstykke

E. Skov 1949

Fig. 4. Krønge. Altertavle, skåret af Jørgen Ringnis 1643 (s. 745).

med mange søm på undersiden og et skråblad på oversiden. Gennem spæret går to slide, runde huller. Skibets tagværk er som korets. Våbenhuset har kun tre spærfag, det midterste med spærstivere.

Krønge kirke fik i lighed med andre kirker i 1689 tilstået »et stykke af Maribo klostres gamle mur« til reparationer¹¹, men 1789 var tilstanden så dårlig, at kirkeejeren ansøgte om tilladelse til at nedrive den, fordi hverken præst eller menighed, selv under lettere regn, kunne sidde tørre i den¹². Dette blev heldigvis afslået, og efter at kirken i 1824 havde fået nye vinduer (syn), blev den hovedrepareret i 1846.

Kirken har i det indre tidligere haft malede tandsnitgesimser som Bursø kirke. Gulvene består af grå og gule fliser og gule mursten. I vinduerne sidder moderne blyruder. I det ydre står kirken med blank mur og tækket med vingetegl. Den har tidligere været kalket lysrød.

†*Klokketabel*. O. 1750 omtales et trætårn med to klokker (præsteindb.).

1785 var klokkehuset så skrøbeligt, at det truede med at falde ned¹², 1803 nævnes klokkehuset og dets tag (syn), men iøvrigt vides intet om dets form, eller hvornår det er forsvundet.

INVENTAR

Alterbord, nyt, af træ.

Altertavle (fig. 4) i bruskarok fra 1643, skåret af Jørgen Ringnis. Storstykket er tredelt; i midten er o. 1850 indsat et stort maleri; de smalle, nicheagtige sidefelter indeholder to store figurer, mod nord Moses og mod syd Johannes Døberen, begge stående på små konsoller, i hvis hængestykker deres navne er skårne med reliefversaler. Nicherne flankeres af dydehermer, fra nord: Tro, Håb, Kærlighed og Retfærdighed, med æseløre-volutkapitæler samt masker, volutter og frugter på skafterne, som hviler på svungne konsoller. Storsøjlerne, som er anbragt midt for sidefelterne, svulmer løgformet forneden og har høje bægerbladlignende bruskværks prydbælter og korinthiserende kapitæler. De står på to postamentfremspring med givernes, Jost Frederik von Pappenheim og Regitze Urnes våben på forsiden. I postamentfeltet et nadverrelief i oval ramme, omgivet af bruskslyng. Storgesimsen, som forkrøbber over storsøjlerne, har fladsnitprydet kronliste og krumknægte med englehoveder. Topstykket har et malerifelt fra o. 1850 over et karnissvungent postament med årstallet 1643 skåret mellem fladsnit; feltet flankeres af evangelisterne Markus og Lukas, som stående på konsoller med diademhoveder bærer topgesimsen, mens Matthæus og Johannes er anbragt på storgesimsen uden for de bruskede topvinger. Storvinger med engle, masker og frugtbundter, små postamentvinger og svungen, brudt topgavl med englehoved og derover Kristus med jordkuglen.

Tavlen er lyst egetræsmalet, storfeltets maleri forestiller Kristus i Gethsemane og topfeltets tre dansende englebørn på lyseblå baggrund. 1753 blev tavlen malet og forgyldt på generalmajor von Lützows bekostning¹³.

I storfeltet har tidligere siddet et maleri (fig. 5) af opstandelsen fra 1700'rne, ca. 74 x 53 cm, naivt malet på træ med tågede farver. Rilledet, der sidder i den oprindelige ramme med udskåret slyngværk, står nu i degnestolen.

Aa. Kl. 1944

Fig. 5. Krønge. Det tidligere maleri fra altertavlen (s. 745).

N. Elswing 1951

Fig. 6. Krønge. *Alterkalk (s. 746).

Altersølv. Kalk fra 1842. Sekstunget fod med fodplade og standkant med mæanderbort i relief, glat sekskantet skaft og stor knop med seks bosser med pånittede firblade, på knoppens over- og underside er treblade i relief på prikket bund. Stort nygotisk bæger med graveret spidsbuemotiv, indvendig forgyldt. Højde 23 cm. På fodens overside langs tungerne står med relief-minuskler en kopi af den gamle kalks indskrift (se nedenfor). Under fodpladen er graveret med versaler: »Formedelst Ælde ubrugelig afgaves 1842 Kalken med denne Indskrift til Musæet for de nordiske Oldsager«. Under foden Københavns bystempel 1842 og mestermærke for Anton Michelsen (Bøje s. 143). Samtidig forgyldt *disk* med firpasformet bund, graverede blade i sviklerne og cirkelkors på randen. Samme stempler som på kalken. Nyere, forsølvet *oblat-æske. Vinkande*, sort, af københavnsk porcelæn.

**Kalk* (fig. 6) fra o. 1400, 15,5 cm høj, forgyldt. Lav sekstunget fod med smal fodplade og standkant med gennembrudt firpasmønster. Langs fodens

Fig. 7. Krønge. Døbefont (s. 748). E. Skov 1949

yderkant minuskelindskrift på skraveret bund: »elemosina domine margarete regine dacie swecie et norwegie orate pro ea« (»barmhjertighedsgave for fru Margrethe, Danmarks, Sveriges og Norges dronning; bed for hende«). På fodens overside er på den ene side fæstnet et støbt krucifiks, på modsat side det danske rigsvåben i uforgylt sølv med tre fordybede løver, der har været udfyldt med emaille. Trindt skaft, der foroven er restaureret med messing og bly; både over og under knoppen har der stået en minuskelindskrift, hvoraf den bevarede nedre halvdel lyder: »mei deus«, foroven må da antages at have stået »miserere«, oversat i sammenhæng: »Gud, forbarm dig over mig«. Knoppen har seks rudebosser med majusklerne »Ihesus« på mørk emaillet bund og på over- og undersiden opdrevne tunger med graveret stavværk. Oprindeligt lavt, bredt bæger. Tilhørende *disk, tv. 14 cm, med cirkelkors på randen. Kalken stammer rimeligvis fra den serie kalke, som ved dronning Margrethes lig-

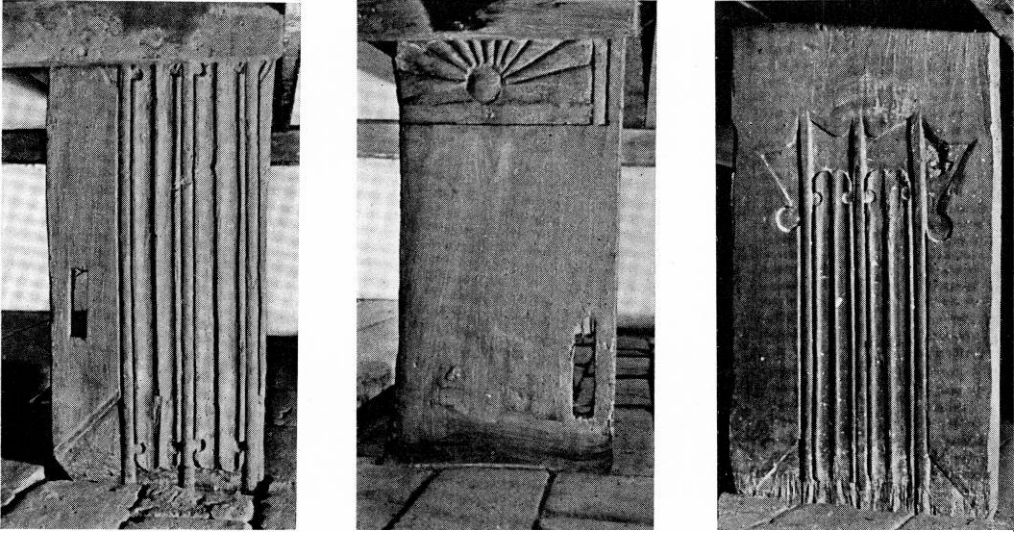

Fig. 8—10. Stolestagedavle fra o. 1575, anbragt under nyere bænke (s. 749).

E. Skov 1949

begængelse skænkedes til Roskilde domkirke¹⁴. Siden 1842 i Nationalmuseet. Antagelig beror det på en fejltagelse, når Magnus-Petersen 1878 omtaler en kalk med årstallet 1587 og en sygekalk med grev Knuth af Knuthenborgs våben.

Alterskranke fra 1800'rne, med drejede træbalustre og mahognikant.

Alterstager fra 1500'rnas sidste halvdel, 31,5 cm høje. Høj, profileret fod med spor af tre ben, et cylinderled midt på foden er smykket med korsstillede huller, grupperet fem og fem. Foden går jævnt over i et skaft med to skarpe, stærkt udladende profilringe. Lyseskålen har huller som fodens og seks små hak i overkanten. Sml. alterstage i Øster Egede kirke (DK. Præstø s. 569).

**Røgelsekar*, gotisk, kun overdelen bevaret. I stiftsmuseet, Maribo.

Døbefont (fig. 7), romansk, af granit. Den trapezformede fod har hjørnehoveder foroven og på hver side en lilje flankeret af to kors i lavt relief. Det korte koniske skaft går i eet med foden, mens kummen er hugget for sig. Omkring denne løber mellem to rundstave et bredt akantusbælte. Tvm. 83 cm. (Mackeprang: Døbefonte s. 115 og 120 f.). I korbuen mod nord.

Dåbsfad af nederlandsk arbejde fra o. 1650. I bunden syndefaldet og på randen bølgende vinranker, alt drevet og graveret. Tvm. 49 cm.

Dåbskande fra o. 1850 af tin, stemplet Hans Høy.

Prædikestol i høj-renaissance fra o. 1600—1610 med senere tilføjelser. Stolen, der består af fire fag, har på de tre frie hjørner tresøjlestilling af søjler med kubeformet base, glat prydbælte og korinthisk kapitæl. Postament og gesims er forkrøbbet omkring hjørnerne og har som i Fuglse (s. 726) små, glatte felter på fremspringene. Under kronlisten tandsnitliste og æggestav.

I tre af storfelterne er der i 1700'rne indsat glatte fyldinger i senbarokke bølgerammer, mens feltet nærmest væggen er helt glat. Stolen har en underbaldakin af fire, oprindelig fem, barokke S-bøjler, samlede forneden på en drejet kugle. De tre bruskværks hængestykker, vist fra 1639, er skåret af Jørgen Ringnis (sml. albertavle s. 745). De er tydeligvis nu vendt på hovedet og har utvivlsomt oprindelig siddet som topstykker på en \dagger prædikestolshimmel. Stolen bæres af tre stolper, hvoraf de to er ud-savet som halspilastre, den tredje er nyere, ottekantet. Opgangspanel fra 1700'rne med to barokprofilerede fyldinger.

O. N. 1943

Fig. 11. Krønge. *Stolestadegavle (s. 749).

Stolen står nu egetræsmalet, men i postament- og frisefelter skimtes ældre frakturindskrifter. 1756 var der på stolen malet Pappenheim- og Urnevåbnene, årstallet 1639 og initialerne J. F. V. P. og F. R. W. (Jost Frederik von Pappenheim og fru Regitze Urne)¹⁵. Indskriften hentyder rimeligvis til en istandsættelse (jfr. hængestykkerne). I skibets sydøst-hjørne.

Stolestader. 1) I kirken er bevaret tre fragmenter af stolestadegavle i ungerenaissance fra o. 1575 (fig. 8—10), de to med foldeværk, det tredje med en primitiv halvrosset foroven. Alle tre er nu anbragt som støtte under nyere bænke. Samtidige hermed er rimeligvis to *gavlotoppe (fig. 11), som nu findes i stiftsmuseet i Maribo. Disse er begge afrundet foroven og har under et bueslag af stregornamenter et fladt skåret relief af en mand og en kvinde i skarp profil, han med antikiserende hjelm, hun med huelignende hovedtøj. På bagsiden af begge stykker er der øverst skåret en halvrosset og derunder en skrå not. På forsiden af stykket med kvindebusten er skåret initialerne M. K. S. og under mandsbusten »An(n)o 1638 Jørgen Jensøn Hiort« med versaler og fraktur. Jævnaaldrende med disse gavle er muligvis indgangspanelet i vest og et enkelt rygpanel i sydsiden.

2) De øvrige stolestader med glatte gavle stammer antagelig fra 1800'rne. Egetræsmaledede.

\dagger *Herskabsstole* fra 1639 med Pappenheim- og Urnevåbnene og initialerne J. F. V. P. og F. R. W. (Jost Frederik von Pappenheim og fru Regitze Urne)¹⁵.

Præstestol og *degnestol* fra o. 1800 med konsolbåren bæk på forsiden. I degnestolens bagside et indmuret skab. I koret.

Vestpulpitur samtidigt med præstestolen. 1803 behøvedes et nyt lægter i hele den nordre side (syn).

Orgel, nyere. †*Orgel*, nævnt 1749¹⁶. To simple *pengetavler* fra 1800'rne.

Klokke fra 1631, støbt af Felix Fuchs i København. Om halsen versalindskrift mellem borter af liljer og akantus: »Aus den Fever flos ich, Felix Fuchs gos mich anno 1631« (»jeg er flydt af ild, F. F. støbte mig i året 1631«). Midt på legemet Christian 4.s monogram i kartoucheskjold omgivet af akantus. Glatte hanke. Tvm. 85 cm. Ophængt i glug i vestgavlen.

†*Klokker*. 1—2) 1528 havde kirken to klokker, hvoraf den største, som vejede halvandet skippund, to lispund (256 kg), afleveredes ved klokkeskatten.

3) Fra 1614 med indskriften: »Hr. Just Friderich von Pappenheim og F(ru) Friderica Regitze von Urne til Soehold 1614«¹³.

GRAVMINDER

Gravsten nedlagt 13. jan. 1706 over Peter Hansen Kutscher (kudsk). Største delen af stenen optages af et gravvers på tysk:

»Des kalten Wassers Macht
hat mich zum Todt gebracht.
Der Leib ligt hier begraben,
Die Seel kan dort sich laben.«

(»Det kolde vands magt
har mig til døden bragt.
Legemet ligger her begravet,
sjælen kan hisset sig fryde.«)

Stenen, hvis indskrift er stærkt udslidt, ligger i våbenhuset.

KILDER OG HENVISNINGER

Synsforretninger over Kirker og Præstegaarde m. v. 1803—13, 1816—24, div. år; Syn over Lollands østre Provsti 1829—44 div. år (Lolland Falsters stifts arkiv, LA). — Dokumenter og Breve for hele Stiftet 1579—1762 (Lolland Ealsters stifts arkiv, LA). — Extract over Fyens og Laalands historiske Ting (Thott 727 2°, kgl. Bibl.). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen og C. Engelhardt 1878, Gertrud Kobke Knudsen 1949 og Aa. Roussell 1950.

S. Abildgaard: Notesbog I. 1756. -S. 30 (NM). — J. Magnus-Petersen: Notesbog. Juni 1878. S. 68 (NM).

¹ T. Trojel: Gamle Efterretninger om Fuglse Herred 1811, 1. hefte s. 14. ² J. Friis: Laaland-Falster I, 534. ³ Kancelliets Brevbøger 21. dec. 1635. ⁴ Trojels. 16. ⁵ Rordam: Danske Kirkelove I, 424. ⁶ Haugner: Rodby Købstad og Fuglse Herred s. 284. ⁷ Kronens Skøder I, 158. ⁸ Dronning Sophies Kopibøger 1588—1617 s. 230 og 272. ⁹ Kronens Skøder III, 35. ¹⁰ Rhode I, 626. ¹¹ Sjællandske Tegneiser 1689 s. 173, 10. sept. ¹² Haugner s. 286. ¹³ Thott 727 2°, s. 190. ¹⁴ Henry Petersen: Levninger af Domkirkeskatten i Roskilde, i Aarb. f. nord. Oldkyndighed og Historie 1888. S. 114 ff. ¹⁵ Abildgaard: Notesbog I, 30. ¹⁶ V. Holms Saml.

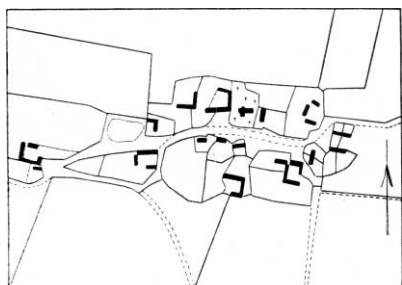

Fig. 12. Krønge. 1807.